

fessore in Lyon, defunctus mense Maio anni 1966. P. Salet editionem hanc curavit iuxta methodum consuetam in serie « Sources chrétiennes ». Post satis brevem praefationem, sequitur ex una parte textus latinus, ex altera parte versio gallica textus Anselmi. In fine, appendix textus varios prebens SS. Patrum de « L'Eglise au cours des siècles ». Notae hic inde ad calcem paginarum adduntur, de uno alterove asserto Anselmi explicationem praebentes.

luvat quaedam iudicia P. Salet exscribere ex introductione praevia. « Anselme nous apparaît comme un témoin très représentatif de son époque, mais d'abord comme un homme supérieur. Sa formation fut très complète. C'est un intellectuel au meilleur sens du mot. Sa curiosité est toujours en éveil » (p. 11). « Pour lui, le premier apostolat est la lutte contre l'erreur et la première des charités consiste à éclairer les âmes » (p. 12). « Les réflexions et le témoignage d'Anselme sont d'un intérêt considérable et même d'une valeur exceptionnelle » (p. 13).

In « Dialogis » Anselmus dicit se hoc opus conscripsisse, suadente Summo Pontifice ; post habitas Constantinopoli cum Orientalibus disputationes theologicas, in ordine ad tuendam et reparandam unitatem Ecclesiae. In libro primo — qui in hoc volumine editur — ob oculos ponit historiam quasi universim Ecclesiae, quae, nonobstantibus diversitatibus quae occurrerunt historia currente et occurrunt, unam veram fidem servavit et servat. « Il y a une seule Eglise des élus, dépendant d'un seul Dieu : elle est une par la foi, qui lui fait croire fidèlement ce qu'on doit croire tant sur le passé que sur l'avenir ; elle est une par l'espérance, qui lui fait espérer patiemment ce que les fidèles doivent espérer ; elle est une par la charité, qui lui fait aimer Dieu et en Dieu le prochain, et dont l'amplitude s'étend même jusqu'aux ennemis, à cause de Dieu » (p. 117 ; trad. G. Salet).

Editio ista « Dialogorum » hoc volumine (p. 158) foeliciter coepta est. Sperandum est ut ad finem mox deduci queat. Revera siquidem hic agitur de « Sources chrétiennes ».

J. B. VALVEKENS, O. Praem.

Die Heiligen in ihrer Zeit. Herausgegeben von Peter MANNS. Mainz (Matthias-Grünwald-Verlag), 1966. 2 dln in-8°, VII-563 en VII-545 blz.

In dit werk treffen we eindelijk een nieuwe opvatting van de hagiografie aan, een hagiografie zonder de pejoratieve klank van dat woord. De meer dan 400 biografieën die in twee boekdelen werden verzameld zijn niet, zoals gebruikelijk was tot op heden, gerangschikt volgens het verloop van het kerkelijk jaar, maar chronologische gegroepeerd onder bepaalde hoofdingen, zodat het geheel een overzicht van de kerkgeschiedenis wordt, gevormd door de biografieën van haar heiligen. Het eerste deel loopt van Sint Jan

de Doper tot Urbanus II, Otto van Bamberg en Vicelinus van Oldenburg, drie figuren van belang voor de Ordesgeschiedenis, het tweede van Petrus Venerabilis tot Damiaan Deveuster (één van de elf niet-gecanoniseerden die toch werden opgenomen).

De redacteurs van dit prachtige werk hebben gemeend door dit initiatief tegemoet te komen aan een hernieuwde belangstelling voor de heiligen, die de laatste jaren zou zijn opgekomen. Het is inderdaad zo dat er in het laatste decennium in het Engelse en Franse taalgebied verschillende verzamelwerken van deze aard zijn tot stand gekomen, zij het dan ook van veel minder kwaliteit dan het hier besproken werk. In het Nederlandse taalgebied lijkt er van die hernieuwde belangstelling nog niet veel te merken. Er bestaan wel enkele verzamelwerken, in Nederland uitgegeven, maar zij zijn niet meer zo recent en in geest en opvatting nog niet echt vernieuwd. Wellicht is het ogenblik gekomen om ook in België en Nederland een boek op de markt te brengen, dat, zoals dit Duitse werk, wetenschappelijk verantwoord zou zijn en de heiligen voorstellen als mensen in en van hun tijd en als getuigen van Christus op hun eigen manier, met hun deugden en gebreken.

De geest van dit werk werd geschetst in het Voorwoord van de uitgever Peter Manns en drie inleidende artikels. Het eerste geeft uittreksels uit teksten van het tweede Vatikaans Concilie over heiligheid en heiligenverering; het tweede biedt een theologische uiteenzetting door Karl Rahner over hetzelfde onderwerp; het derde een historisch overzicht van de heiligenverering en een geschiedenis van de heiligverklaring. Na deze uitstekende inleiding volgen dan de meer dan 400 korte levensbeschrijvingen, die noodzakelijkerwijze van ongelijke waarde en opvatting, doch over het algemeen vlot gescheven en degelijk zijn. De 101 auteurs zijn ofwel theologen, ofwel historici, of schrijvers die reeds werken over deze heiligen hadden gepubliceerd. Om slechts enkele beroemde medewerkers te noemen: H. Grundmann (over Godfried van Cappenberg), W. Schamoni, K. Rahner, J. Leclercq, R. W. Southern, B. Stasiewski, B. Bligny, L. Grill, G. G. Meersseman, A. Mirgeler, enz. Onze confrater A. K. Huber schreef het artikel over Herman Jozef en schrijver dezès over Norbertus, dit op verzoek van J. B. Valvekens, die voor dit boek als medewerker werd gevraagd.

Dit rijkelijk uitgegeven en fijn geïllustreerde werk (met de oudste en waardevolste afbeeldingen) strekt tot eer van het Matthias-Grünwald-Verlag te Mainz en van zijn leider Dr. Laubach, die gedurende drie jaar persoonlijk de omvangrijke briefwisseling verzorgde en het vele materiële werk leidde. Het werk is bedoeld voor alle theologische en historisch geïnteresseerden en voor het groot publiek. De uitgever dacht zelfs aan zijn geschiktheid voor predicatie en onderricht en voor de lezing aan tafel (cfr. omslag, dl. I). Het is inderdaad een boek waaraan men vreugde kan beleven, omdat vele van de hier behandelde figuren nu eens echt als schone mensen worden behandeld. De meeste hagiografie tot

op heden wekte enkel verveling en weerzin op bij degenen, die doorheen de onoprechtheid van de voorstelling en de overdreven lofbetuigingen naar de echte waarde van de persoonlijkheid der heiligen wilden zoeken. Daarom wensen we dit werk een groot succes toe en dat het ook voor andere taalgebieden navolging moge vinden.

W. M. GRAUWEN, O. Praem.

H. DERREAL, *Un Saint de la Contre-Réforme. S. Pierre Fourier et l'Institution de la Congrégation de Notre-Dame*. 487 pp. Paris, Edit. Plon.

L'auteur de ce livre très intéressant et instructif, est une religieuse : Mère Marie de la Miséricorde. Elle est la première religieuse de France qui ait obtenu le titre de docteur ès lettres. Les thèses, composées à cette occasion, avaient S. Pierre Fourier comme sujet : sa langue, son style. Ensuite elle s'est orientée vers l'histoire de la congrégation de Notre-Dame et la vie de son fondateur : Pierre Fourier. Le livre que nous présentons ici constitue un fruit mûr de ces recherches.

Pierre Fourier naquit le 30 novembre 1565, à Mirecourt (Lorraine) ; il se fit novice à l'abbaye des chanoines réguliers de Chamousey, en 1585 ; alla étudier, après être ordonné prêtre, à l'université de Pont-à-Mousson. Devenu ensuite curé à Mattaincourt, il y renouvela la vie chrétienne des habitants, fonda une congrégation de religieuses avec l'intention de promouvoir de cette façon l'éducation religieuse de la jeunesse. Plus tard, il fut le promoteur de la réforme religieuse chez les chanoines réguliers. Il mourut à Gray, le 9 décembre 1640. En 1730, il fut béatifié ; le pape Léon XIII le plaça parmi le nombre des Saints canonisés.

L'auteur de ce livre, H. Derréal, ne donne pas ici une biographie complète du Saint. Elle porte surtout, sinon exclusivement, son attention sur la fondation et les constitutions de la congrégation de Notre-Dame. Et elle le fait de main de maître. Surtout en montrant comment le plan et l'intention de Pierre Fourier, en fondant cette Congrégation, faisait état d'une audace rare. Des stipulations du droit ecclésiastique de ce temps paraissaient s'y opposer. Mais le saint parvint à surmonter tous ces obstacles. Mad. Derréal souligne très heureusement que c'est grâce à sa sainteté personnelle et ses exemples de véritable fidélité à ses obligations religieuses que ces obstacles purent être surmontés. Il était d'ailleurs aidé dans cette fondation par la religieuse Alix le Clerc, béatifiée en 1947.

L'auteur de ce livre nous dit (p. 428), qu'il reste beaucoup à faire quant à l'étude et la mise au point définitive des écrits du Saint. Espérons que cette étude approfondie puisse se faire. Mad. Derréal est bien préparée à cette tâche. Plusieurs articles de sa main, traitant de la vie ou de la personnalité de S. Pierre Fourier ont déjà paru. Un nouveau livre est annoncé ; il sera consacré prin-